

A XXXIII. könyvtári hetek Komárom-Esztergom megyében

Digitális könyvtárak és elektronikus könyvtári szolgáltatások

(2004. szeptember 20.)

Immáron harmincharmadik alkalommal rendeztük meg Komárom-Esztergom megyében a könyvtári heteket. Ezúttal is aktuális témát választottak a József Attila Megyei Könyvtár vezetői, hiszen az első nap rendezvénye a *digitális könyvtárak és elektronikus könyvtári szolgáltatások* jegyében zajlott.

Az előadók sorából nem hiányozhattak a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ (a Neumann-ház) munkatársai sem. *Sudár Annamária* a digitális tartalom meghatározásának és kiválasztásának szempontjairól beszélt. Előadásából megtudhattuk, hogy a feladat korántsem olyan egyszerű, mint ahogyan azt mi, laikusok gondolnánk. Komoly szakemberek (például az ELTE professzorai) segítenek a digitális tartalom kiválasztásában, pontosabban abban, hogy melyik kiadás a legmegfelelőbb arra, hogy elektronikus változatban az olvasók elé kerüljön. További, főként technikai problémákat jelenthet egy szépirodalmi mű jegyzetanyagának vagy névmutatójának a feldolgozása, vagy az, hogy a pályázati kiírások és a Neumann-ház munkatársai által gondosan kidolgozott koncepció nem mindig fedik egymást.

Az előadó beszélt a Neumann-ház új vállalkozásairól is: a *Balassi Bálint virtuális kiállítás*-ról, amely decemberben lesz elérhető az interneten, és a *Jeles napok* nevet viselő gyűjteményről, amelynek keretében közel hétszáz ünnepről olvashatunk és hallgathatunk majd információkat a Sulinet szolgáltatásainak keretében.

Legeza Dénes (szintén a Neumann-házból) a jogdíj körüli komoly problémákról beszélt. Vajon miként hat a szerzői jog a digitális tartalom-

ra? – tette fel a kérdést. A válasz igen összetett és bonyolult, hiszen nemcsak a szerző kérhet jogdíjat, hanem akár a kiadó, a fordító is, és még sorolhatnánk. Irodalmi művek (beleértve a szépirodalmat) rögzítése a szerző kizárólagos joga. Ez azt jelenti, hogy a szerzőkkel – illetve haláluk után hetven évig jogutódaikkal – a művekre egyenként kell szerződni. Az utódok felkutatása azonban nem mindig egyszerű feladat, mint ahogy a velük való megegyezés sem. Olykor az is előfordul, hogy nem sikerül megnyugtatóan rendezni a szerzői jogokat. Ezt példázza József Attila, Radnóti Miklós, Márai Sándor vagy Örkény István életművének kérdése, amelyek esetében nem sikerült megállapodást kötni.

Bacsa András (Neumann-ház) a digitalizálás technológiájáról beszélt, kicsit részletesebben kitérve a szöveg- és a képdigitalizálás előnyeire és hátrányaira, a kettő közötti különbségekre és hasonlóságokra. Szóba került a digitalizálás két fő célja, az archiválás és a szolgáltatás is, valamint a különböző dokumentumtípusok elektronikus rögzítésének technikája.

Hámory Zsófia a Neumann-ház szolgáltatásával és rendezvényeivel ismertette meg a hallgatóságot. A már meglévő szolgáltatások közül szólt a *Magyar klasszikusok összes költeményeiről*. Összesen harminchat költő verseit találhatjuk meg itt. A szolgáltatások között igen jelentős a *Bibliotheca hungarica internetiana* (BHI). Ide azoknak a műveknek a digitalizált változata kerül be, amelyeket rangos irodalmi szakértők erre a célra kijelölnek. Ezek között már klasszikus magyar szakirodalmi műveket is találunk. Egy következő szolgáltatás, a *Digitális Irodalmi Akadémia* célja, hogy a magyar kortárs irodalom is elérhetővé váljék az interneten. Szó esett továbbá a Neumann-ház virtuális *diafilm-gyűjteményéről*; on-line katalógusáról, a *Webkat.hu*-ról és egy a gyerekeknek készült weblapról, az *Olvasni jó!*-ről is.

Az előadók sorában *Takáts Béla* igazgatóhelyettes (megyei könyvtár, Szolnok) következett. Ő a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtárban folyó digitalizációs tevékenységről beszélt.

Sok hasznos és követendő tanácsot hallhattunk tőle, többek között azt, hogy miért is érdemes beszerezni a megyei napilap cikkeinek digitális változatát a nyomdától.

György Károlyné igazgató (Jókai Mór Városi Könyvtár, Komárom) *Digitalizálás egy városi könyvtárban* címmel tartott előadást. A borítékokban, dobozokban eldugva tárolt komáromi képeslapgyűjtemény digitalizálásának hasznosságáról, technikájáról beszélt.

A témában utolsókén *Herczigné Mlakár Erzsébet* igazgatóhelyettest (megyei könyvtár, Tatabánya) hallgathattuk meg, aki a József Attila Megyei Könyvtárban folyó ez irányú munkát ismertette. Szót ejtett honlapunk kialakításáról, elektronikus könyvtárunk megnyitásáról, a *Téka/Téma* című megyei szakmai folyóiratunk és az *Új Forrás* nevű irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat digitalizálásáról is.

A nap zárásaként bemutatásra került a József Attila Megyei Könyvtár 2004-es évkönyve.

A IV. ODR-konferencia Tatabányán (2004. szeptember 27.)

A Komárom-Esztergom megyei könyvtári hét hagyományos országos programja a negyedik alkalommal szervezett ODR-konferencia, azaz az Országos Dokumentumellátási Rendszerhez tartozó könyvtárak könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozó munkatársainak találkozója. Ebben az évben már, a megyei önkormányzat és a Nyitra Megyei Önkormányzat művelődési bizottsága együttműködési szerződésének értelmében, természetesen ezen a tanácskozáson is képviseltették magukat a nyitrai könyvtárosok.

Kenyéri Katalin, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma könyvtári főosztályának munkatársa szólt az ODR létrehozásának körülményeiről, elmondta, hogy az elmúlt fél évtizedben két és félszeresére nőtt a könyvtárközi kölcsönzések száma. Az eredményeket komoly fejlesztések előzték meg, évente átlagosan százmillió forinttal támogatják a rendszer könyvtárait. Emellett támogatják a könyvbeszerzést, a telematikai fejlesztést, biztosították a postaköltséget (ebben az évben, sajnos, a keret már kimerült, ennek oka a könyvtárközi kölcsönzés erőteljes felfutása és a postai díjak inflációt is meghaladó növekedése). A következő években folytatják a

könyvtárak számítógéppel történő ellátását, hogy minden könyvtárban legyen internet, és, amennyiben ez lehetséges, ne a dokumentumok utazzanak, hanem elektronikusan küldjük az anyagokat. (Ennek hátránya, hogy a jelenleg érvényes szerzői jogi törvény értelmében az így küldött dokumentumok csak helyben olvashatók. Ez természetesen nem vonatkozik az interneten megjelenő anyagokra, amelyek korlátlanul letölthetőek és nyomtathatók, igaz, nem is kell őket könyvtárközi kölcsönzéssel kérni.)

A szerzői jogi törvényről különböző fórumokon több ízben volt már szó az elmúlt években, de a téma – nem utolsósorban a folyamatos változások, valamint az európai uniós jogharmonizáció miatt – kimeríthetetlen; elsősorban a másolatok készítésénél jelentkező problémák. Új fogalmak is kerültek a törvénybe, például nyilvános könyvtár helyett nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, és kimondja, hogy másolat készítése jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját még közvetve sem szolgálhatja. (Ez elég tág fogalom, nem is mindig egyértelmű az értelmezése. Nem haszontalan tehát a törvény további tanulmányozása.)

Bakonyi Géza a MOKKA/ODR fejlesztésről tájékoztatta a tanácskozás résztvevőit. A legfontosabb feladat jelenleg a technikai háttér biztosítása, hiszen már most több mint kétmillió rekord az állomány, és átlagban napi négyszáz látogatója van az adatbázisnak. Könnyen megjósolható, hogy ez az őszi-téli időszakban folyamatosan növekszik. A két rendszer párhuzamos működtetése nem hatékony, az összeolvasztás mindenképp indokolt. További tartalmi finomításokra is szükség van, a katalogizálás pontosításától a lelőhely-nyilvántartás módosításáig.

Kürti Lászlóné a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés helyzetéről beszélt. A munkatársak egyik gondja a kért dokumentumok azonosítása. Ehhez több nemzetközi közös katalógust is ismertetett az előadó. (Az egyszerűség kedvéért javaslom, hogy a kollégák induljanak el a konyvtar.lap.hu oldalról, ott megtalálják a világ legnagyobb könyvtárainak katalógusait, és találnak közös katalógusokat is.) Sajnos az információáramlás egyik legfőbb akadálya a posta. A tavalyi átszervezés miatt nagyon sok volt a késés, ez a könyvtárak közötti kapcsolatokat is rontja. Nőtt a külföldi kölcsönzések költsége is – az olvasóktól jelenleg is hatszáz forintot kérünk.